

ГОЖИКУ П.Ф. – 75 РОКІВ!

21 жовтня 2012 р. виповнилося 75 років з дня народження Петра Феодосійовича Гожики – доктора геолого-мінералогічних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, наукового керівника Національного антарктичного наукового центру МОН України, директора Інституту геологічних наук НАНУ.

Петро Феодосійович Гожик народився 1937 року в смт Гоца, районному центрі Рівненської області. Після закінчення у 1954 році Гоцанської середньої школи вступив на географічний факультет Чернівецького державного університету, який закінчив з відзнакою 1959 року. Його дипломна робота «Геоморфологія і четвертинні відклади Кельменецького та Сокирянського районів УРСР» дістала високу оцінку та привернула увагу визнаного фахівця з четвертинної геології України професора П.К. Заморія, який запросив Петра Феодосійовича до аспірантури на кафедру геоморфології Київського державного університету.

Відпрацювавши рік директором Красновольської школи, П.Ф. Гожик у 1960 році вступив до аспірантури Інституту геологічних наук АН УРСР. Відтоді його життя стало невіддільним від цієї наукової установи, де Петро Феодосійович послідовно просувався науковими і службовими сходами. 1960–1963 рр. – аспірант, 1963–1974 рр. – молодший науковий співробітник. З 1974 р. – старший науковий співробітник відділу геотектоніки та геології антропогену, з 1982 р. – завідувач лабораторії геології та літодинаміки берегової зони, з 1986 р. – провідний науковий співробітник відділу геології антропогену, з 1987 р. – заступник

П.Ф. Гожик

директора з наукової роботи Інституту геологічних наук АН УРСР, а з 1997 р. – директор Інституту геологічних наук уже Національної академії наук України. Службовому росту передували наукові здобутки. Під керівництвом академіка В.Г. Бондарчука Петро Феодосійович захистив 1966 року дисертацію на тему «Геологія і стратиграфія терасових відкладів долини р. Прут», отримавши науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук. У 1992 р. захистив дисертацію на тему «Прісноводні молюски і кореляція верхньокайнозойських алювіальних відкладів півдня Східно-Європейської платформи» та здобув ступінь доктора геолого-мінералогічних наук за спеціальністю «палеонтологія і стратиграфія».

З перших кроків у науці Петра Феодосійовича вирізняла завзятість та смі-

ливість братися за нові справи, поєднувати вирішення наукових проблем з практичними завданнями. Опанувавши певний напрям чи галузь, він розширював коло своїх наукових інтересів. Серед наукових пристрастей П.Ф. Гожики – палеонтологія, прісноводна фауна; геологія і стратиграфія антропогенових та неогенових, зокрема лесових та льодовикових відкладів, кайнозойських утворень; морська геологія, дослідження Антарктики, біосферна геологія та геоєкологія; геологія корисних копалин та ресурси вуглеводнів зокрема. З 60-х років ХХ ст. П.Ф. Гожик активно досліджує алювіальні відклади річок України, у результаті чого вперше було запропоновано схему терас долини р. Прут, їхні кореляції з терасами Дністра та Дунаю. Ці дослідження супроводжувалися виконанням великого обсягу робіт для виробничих організацій при проведенні геологічного знімання на території України та Молдови. Були започатковані дослідження алювію долин річок Південний Буг та Інгулець у зв'язку з постановкою пошукових робіт на розсипи корисних копалин. Ці роботи узагальнено у серії праць «Чернобыльско-Чистоголовский комплекс краевых образований» (1976), «Гляциодислокации горы Ливихи» (1976), «Антропогенные отложения Украины» (1986).

Реалізація програми з розширення зрошувальних систем півдня України вимагала постановки широкомасштабних проектів гідротехнічного будівництва, а отже, проведення комплексних геологічних досліджень, в яких П.Ф. Гожик взяв активну участь. Він виконав аналіз геологічної будови неоген-четвертинних відкладів межиріччя Дністер – Південний Буг, Південний Буг – Дніпро, літодинаміки берегової зони на відрізу Дунай – Дніс-

тер для проектування траси каналу Дунай – Дніпро та геологічного обґрунтування будівництва Дніпровсько-Бузького гідровузла. Зазначені проекти не були реалізовані, однак отриманий фактичний матеріал дав можливість вирішити низку питань геологічної будови ґрунтів півдня України, детально дослідити будову донних відкладів лиманів і відтворити історію їхнього розвитку. Теоретичні розробки стали основою для створення стратиграфічних схем, палеогеографічних карт, інженерно-геологічних узагальнень. Цей етап робіт висвітлюють такі монографічні видання: «Геология шельфа УССР. Лиманы» (1984), «Направленность развития берега между Днестровским лиманом и дельтой Дуная», «Геологические условия строительства Днепровско-Бугского гидроузла» (1989), «Геологическое строение Северного Причерноморья» (1995).

Паралельно з цими роботами виконується великий обсяг досліджень з вивчення лесів та льодовикових відкладів, результати яких П.Ф. Гожик як керівник організаційного бюро та польових екскурсій демонстрував учасникам Всесоюзної наради з крайових льодовикових відкладів (Київ, 1976), VIII Міжнародного лесового симпозіуму (Київ – Одеса, 1976) та XI Конгресу Міжнародної комісії з вивчення четвертинного періоду (Москва, 1982). Ще у 80-х роках минулого століття було встановлено тісні наукові стосунки з європейськими дослідниками, що стало підґрунтям для започаткування роботи симпозіумів з вивчення льодовикових та лесових відкладів. 17-й такий форум відбувся 2011 р. на теренах України. Узагальнюючими роботами цього напрямку є монографічне видання «Кореляція лесів і льодовикових відкладів Польщі і України» (2000) та серія робіт з матеріалами симпозіумів та збірників *INQUA*.

Починаючи з 1970-х років П.Ф. Гожик активно включився у виконання комплексних геолого-геофізичних досліджень океанів і морів в Інституті геологічних наук АН УРСР. У 1981 р. він очолив геолого-геохімічну експедицію на ГДС «Гідролог» в Червоному морі. У морських експедиціях в Індійський, Атлантичний, Південний океани, Червоне море Петро Феодосійович зосереджувався на питаннях

літології, стратиграфії донних відкладів. Результати цих досліджень знайшли відображення в колективних монографіях «Геология и металлогения северной и экваториальной частей Индийского океана» (1984) «Геология и металлогения юго-западной части Красного моря» (1988), «Геология и металлогения тропической Атлантики» (1989). Знаковою подією стала кругосвітня антарктична експедиція на ГДС «Фаддей Беллинсгаузен» протягом 1982–1983 рр., в якій П.Ф. Гожик працював начальником загону. Експедиція виявила нові поля залізомарганцевих конкрецій у Південному океані та відкрила нові поздовжні і поперечні жолоби на шельфі Антарктиди. Згодом ці результати стали основою монографій «Геология и металлогения Южного океана» (1991), «Геолого-геоморфологічні дослідження східноантарктичних морів Південного океану» (2002). В останній запропоновано нову методику вивчення геоморфологічної будови на основі ГС-технологій. Мабуть, ще тоді, у 80-х роках, утворився той ланцюжок, який зв'язав П.Ф. Гожика з антарктичними проблемами.

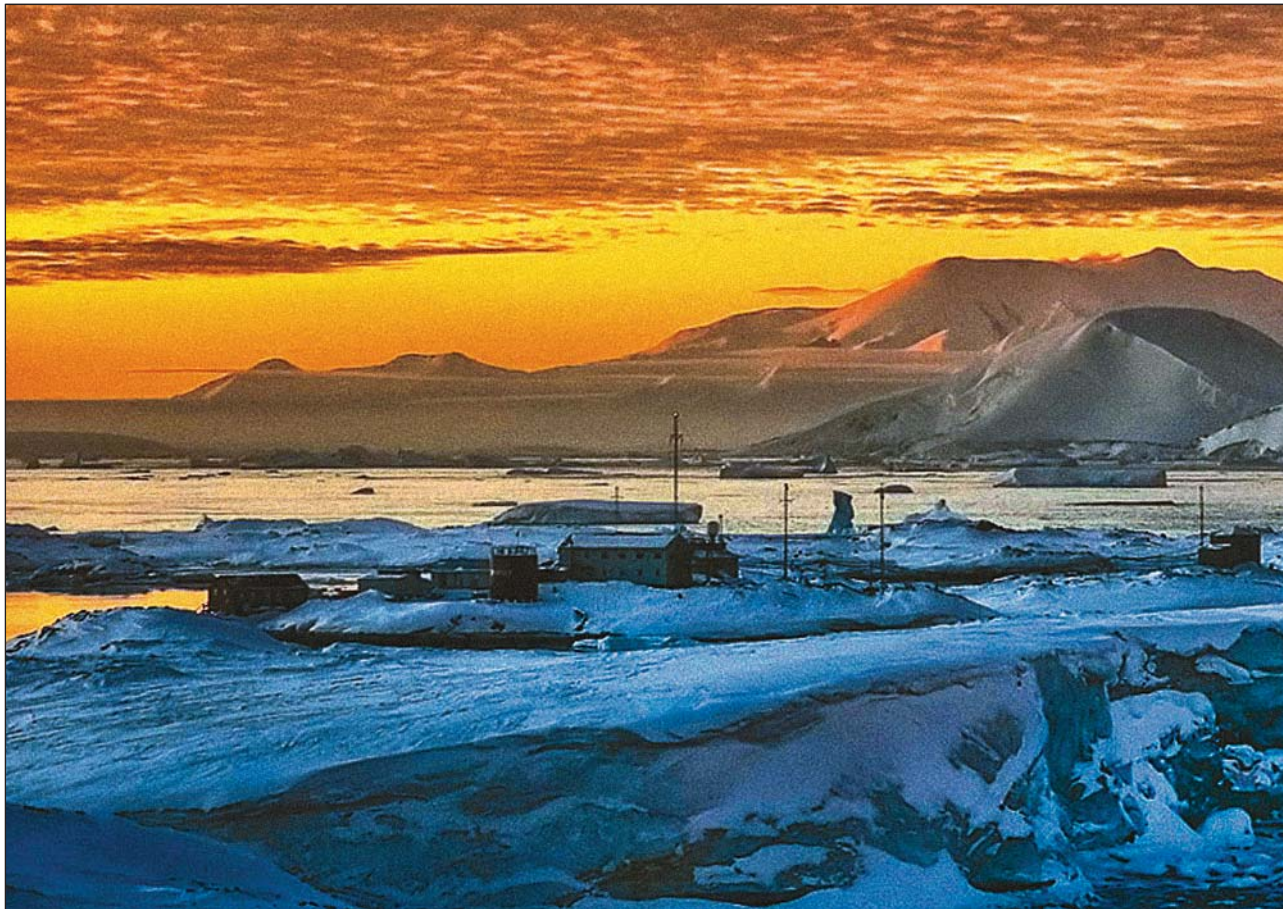
У складний час розпаду СРСР та набуття Україною незалежності послідовна і цілеспрямована діяльність П.Ф. Гожика щодо продовження досліджень в Антарктиці як важливих та престижних з позиції міжнародного наукового та геополітичного рейтингу держави і її майбутнього місця на географічній мапі Антарктиди привернула до цієї стратегічної ідеї багатьох авторитетних людей нашої країни і переконала владу в необхідності їхнього розвитку. У цьому була знакова персональна заслуга українського вченого П.Ф. Гожика перед своєю державою. Росія у 1992 році (після розпаду СРСР) оголосила себе правонаступницею всіх антарктичних станцій Радянського Союзу і відмовилася передати Україні хоча б одну з них. Протягом лютого-серпня 1992 року академік П.Ф. Гожик та низка інших вчених і фахівців направили ініціативні листи та звернення до державних органів з приводу необхідності відновлення і продовження діяльності науковців України в Антарктиді.

У 1993 році П.Ф. Гожик ініціював створення Центру антарктичних досліджень НАН України, став його

першим директором, а згодом, 1996 року, очолив Український антарктичний центр Міністерства у справах науки і технологій України. У 1994 році Центр антарктичних досліджень НАНУ увійшов до Міжнародного наукового комітету антарктичних досліджень. 20 липня 1995 року посол України С. Комісаренко підписав у Лондоні міжурядову угоду, а П.Ф. Гожик і директор Британської антарктичної служби Б. Хейвуд уклали Меморандум про передачу Україні британської антарктичної станції «Фарадей». 6 лютого 1996 року на станції «Фарадей» спустили британський прапор і підняли український, на карті світу з'явилася перша українська антарктична станція «Академік Вернадський». З того часу Україна увійшла до кола тридцяти антарктичних держав.

Під керівництвом П.Ф. Гожика відбулися перша та друга українські комплексні антарктичні експедиції, розроблено першу Державну програму досліджень України в Антарктиці (1996). Петро Феодосійович активно працював під час створення другої та третьої програми досліджень в Антарктиці. 2010 року його призначено науковим керівником Національного антарктичного наукового центру МОН України. Крім того, він керує відділом геології та геоєкології Антарктики Інституту геологічних наук НАН України. Фахівці відділу розробили та використовують метод гравіметричної томографії (Р.Х. Греку), за допомогою якого можна вивчати глибинну будову Землі на вертикальних і латеральних розрізах у масштабах усієї її поверхневої оболонки та геосферних глибин. Можливість таких досліджень є особливо важливою в умовах сучасного дефіциту фінансування і надзвичайно великої вартості експедиційних робіт. Результатом цих досліджень стало видання унікального Атласу глибинної будови Антарктики за даними гравіметричної томографії: *Atlas of the Antarctic Deep Structure with the Gravimetric Tomography / R.Kh. Greku, P.F. Gozhik, V.A. Litvinov, V.P. Usenko, T.R. Greku.* – Kiev, 2011. – 67 p.

Основний підсумок антарктичного напрямку в науковій та науково-організаційній діяльності П.Ф. Гожика, яка триває вже понад 30 років, можна

Станція «Академік Вернадський»

охарактеризувати словами ювіляра, сказаними 8 лютого 2011 року на брифінгу, присвяченому 15-річчю української антарктичної станції «Академік Вернадський»:

«Україна відбулася як антарктична держава. З кожним роком Україна нарощує свою присутність в Антарктиді. Й ми бачимо зацікавленість керівництва країни в розширенні антарктичних досліджень. Адже таких сфер, де Україна була би на рівні передових, високотехнологічних держав, на жаль, не так багато».

Наукові інтереси Петра Феодосійовича багатогранні, проте передусім він є визнаним дослідником викопних прісноводних молюсків з неоген-четвертинних відкладів півдня Східної Європи, їм присвячені його численні статті та чотири монографії: «Прісноводные и наземные моллюски миоцена Правобережной Украины» (1978), «Понтичні прісноводні молюс-

ки півдня України і Молдови» (2002), «Прісноводные моллюски позднего кайнозоя Юго-Восточной Европы» (2006, 2007). П.Ф. Гожиком виділено та описано два нових роди, чотири підроди і 59 нових для науки видів. Монографічний опис прісноводних молюсків з верхньокайнозойських відкладів став суттєвим внеском в історію розвитку їхньої фауни і слугує надійним критерієм для кореляції морських та континентальних відкладів. Як головний фахівець з дослідження прісноводних молюсків Петро Феодосійович зробив суттєвий внесок у їхнє вивчення не тільки на території України, але й Молдови та Сербії. Опрацювання матеріалу з мотичних відкладів Сербії дало змогу встановити новий рід анодонтід, який раніше помилково відносили до уніонід.

Вважається, що ювіляри мають привілеї в отриманні подарунків, але наш ювіляр як сильна самодостатня людина самостійно організував собі

подарунки. Один із них – підготовка та видання нової редакції «Стратиграфічного кодексу України», здійснені завдяки його зусиллям. І хоча на першій сторінці зазначено, що це друге видання, насправді за змістом та по суті це – нова розробка, створена відповідно до найсучасніших тенденцій світової науки з урахуванням її найновітніших досягнень та міжнародних стандартів щодо стратиграфічної номенклатури, термінології і класифікації та процедури виділення різнорангових стратонів.

У останні роки під керівництвом П.Ф. Гожика та за безпосередньої його участі розроблено методологію побудови стратиграфічних схем осадових басейнів нафтогазоносних провінцій України, вперше на принципово нових концептуальних засадах і доктринах створено Схему стратиграфії мезо-кайнозойських відкладів Азово-Чорноморського регіону, розроблено Схему міжрегіональної кореляції

1

2

3

4

5

6

1 – Студент другого курсу Чернівецького університету. 1956 р.; 2 – П. Ф. Гожик та акад. Г. І. Гарецький на Всесоюзній нараді з крайових дислокацій (1976 р.); 3 – Обід в польових умовах (Антарктида, 1983 р.); 4 – Підписання Меморандуму про передачу англійської станції «Фарадей» (1995 р.); 5 – Підняття прапора України над станцією «Академік Вернадський» 6 лютого 1996 року; 6 – Брифінг у Державному агентстві з питань науки, інновацій та інформації з нагоди 15-річного ювілею станції «Академік Вернадський» (2011 р.)

неогенових відкладів Центрального та Східного Паратетису в межах України, створено Стратиграфічну схему четвертинних відкладів України, розроблено робочий проект фундаментального видання «Стратиграфія верхнього протерозою та фанерозою України».

Петро Феодосійович двічі удостоєний Державної премії України в галузі науки і техніки. За роботу «Геологія шельфу УРСР» у восьми томах (1989) та за цикл робіт «Регіональна океанологія: стан середовища та мінерально-сировинні ресурси Атлантичного, Індійського, Південного океанів та їх морів» (2000).

П.Ф. Гожик – автор понад 380 наукових праць, серед яких низка монографій, зокрема, «Пресноводные и наземные моллюски миоцена Правобережной Украины» (1978), «Антропогенные отложения Украины» (1986), «Геология и металлогения юго-западной части Красного моря» (1988), «Геологические условия строительства Днепровско-Бугского гидроузла» (1989), «Геология и металлогения Южного океана» (1991), «Геологическое строение Северного Черноморья» (1995), «Геолого-геоморфологичні дослідження східноантарктичних морів Південного океану» (2002), «Понтичні прісноводні моллюски півдня України і Молдови» (2002), «Пресноводные моллюски позднего кайнозоя Юго-Восточной Европы» (2006, 2007), «Стратиграфія мезокайнозойських відкладів північно-західного шельфу Чорного моря» (2006); а також серія колективних монографій з проблем нафтогазоносності території України.

Фахові дослідження Петра Феодосійовича добре відомі за кордоном. Його статті вийшли друком у США, Великій Британії, Болгарії, Польщі, Австрії. З науковими доповідями він виступав у Великій Британії, Польщі, Болгарії, на з'їздах та конференціях у Москві, Санкт-Петербурзі, Ташкенті, Єревані, Кишиневі. Він є членом Міжнародної комісії з вивчення кватера (INQUA).

Активну наукову діяльність Петро Феодосійович поєднує з педагогічною та науково-організаційною. Професор Гожик читає лекції студентам Київського національного університету імені Тараса Шевченка, підготував 4 докторів та 8 кандидатів наук. Академік НАНУ П.Ф. Гожик провадить також надзвичайно активну науково-організаційну діяльність. Він очолює спеціалізовану раду при Інституті геологічних наук із захисту дисертацій за фахом 04.00.09 – палеонтологія і стратиграфія, член спеціалізованої ради із захисту дисертацій за фахом 04.00.10 – геологія морів та океанів, голова Національного стратиграфічного комітету України, голова Палеонтологічного товариства, член Науково-технічної ради з досліджень Антарктики, член Комісії НАНУ з проблем наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, голова секції нафти і газу Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки. За цим сухим переліком посад криється величезний пласт обов'язків та щоденної систематичної праці, а крім того ще й тягар відповідальності.

П.Ф. Гожик виконує також велику роботу з редагування наукових статей, монографій, збірників наукових праць. Він – головний редактор «Геологічного журналу», «Українського антарктичного журналу», «Збірника наукових праць Інституту геологічних наук НАН України», заступник відповідального редактора «Палеонтологічного збірника», член редколегії польського журналу «Studia Quaternaria», наукових видань «Геологія і корисні копалини Світового океану», «Геолог України» та ін.

Геологічна спільнота та українська держава високо цінують внесок Петра Феодосійовича Гожика в розвиток вітчизняної геології. Він – заслужений діяч науки і техніки (1997), лауреат Державної премії в галузі науки і техніки Української РСР (1989) і України (2000) та лауреат премії ім. П.А. Тутковського НАН України (2008), нагороджений орденом «За заслуги» III та II ступеня (2008, 2012), Почесною грамотою Верховної Ради України, медаллю В.І. Луцицького «За заслуги в розвідці надр» (1998), золотим нагрудним знаком та медаллю «За заслуги» I ступеня ВГО «Спілка геологів України» та численними галузевими відзнаками.

Редколегія журналу, Спілка геологів України щиро вітає Петра Феодосійовича з ювілеєм, зичить міцного здоров'я, невичерпної енергії і нових плідних здобутків. Нехай натхненна праця, мудрість та оптимізм і надалі будуть Вашими постійними супутниками у житті, а доля подарує багато світлих літ у мирі та добробуті.